

Ю. В. Щербина,
аспірантка

УДК 379.823: 621.397.13(410) (477)

Історія виникнення та становлення шоу-програм на Британському телебаченні

У статті досліджується становлення шоу-програм на телебаченні у Великобританії, їх поява, розвиток та вплив на формування шоу-контенту на українському телебаченні.

Ключові слова: шоу, розважальні програми, шоу-програми Великобританії, телебачення Великобританії.

Становлення та розвиток телебачення, передумови та поява розважальних програм на ньому мають власну історію. Методологічні аспекти аналізу та дослідження цієї наукової проблеми висвітлено у працях журналістикознавців: Деніса Маквейла, Жана-П'єра Ле Гоффа, Роберта Кінга Мертона, Н. Самаріної, Р. Борецького, В. Цвіка [1], В. Сапак, К. Коренчука, В. Різуна, Т. Скотникової та ін. Становлення телебачення як засобу масової інформації відбувалося в Європі та Північній Америці протягом двох післявоєнних років. Журналістикознавець Анатолій Москаленко зазначав, що побудова сучасного громадянського суспільства в Україні, до якого одвічно прагнув і прагне наш народ, – це підсумок і етап цивілізаційного процесу, що так бурхливо розвивається на рубежі ХХ і ХХІ ст. Процеси національного відродження і демократизації призвели до переосмислення місця преси у громадянському суспільстві, стратегії і тактики журналістської творчості, до того, що звичайний арсенал прийомів і методів, якими впродовж багатьох десятиліть користувалися журналісти, зміняться. Зазнаючи оновлення, журналістика в умовах національного відродження виступає як ефективний інструмент суспільного впливу й досягнення громадянської злагоди. Проблема створення інформаційної культури на руїнах посттоталітарної імперської структури – надзвичайно складна справа. Поки що Україні далеко до кращих зразків паблік рилейшнз – правдивої оперативної інформації, що стала ознакою способу життя на Заході [2, 228]. Це саме стосується розвитку оригінального цікавого телевізійного контенту в пострадянських країнах. Якщо говорити про телебачення розважальне, формат шоу та реаліті-шоу зародився у США, але найбільшої популярності набув у Великобританії. Варто зазначити, що формування американського телебачення відбулося в гострій конкуренції з британським, технічний розвиток якого фінансувався британським урядом.

Велика Британія – країна загальноновизнаної, високої інформаційної культури. У 1936 р. у Великобританії регулярні трансляції розпочала телевізійна станція Бі-Бі-Сі, які тривали до 1939 р. Корпорація (BBC) була заснована королівським наказом. Керівна Рада директорів, що складається з 12 членів, призначається на п'ять років. Рада обирає виконавчого директора. Рішення Ради є остаточним і оскарженню не підлягає. Уряд і парламент мають право накладати вето на BBC, але рідко вдаються до цього повноваження. Двічі за історію існування BBC піддавався масивному тиску з боку влади: у 1926 р. під час загального страйку в Англії канцлер казначейства Уїнстон Черчилль спробував узяти під контроль радіомовлення, щоб використовувати його як інструмент пропаганди уряду. Генеральний директор Бі-Бі-Сі лорд Рейс виступив проти і переміг; у 1956 р. під час Суецької кризи прем'єр-міністр Еден у зв'язку з початком військових дій оголосив своє право взяти під контроль BBC, але заяву було відхилено Радою директорів і прем'єр підкорився.

За законом парламенту в 1954 р. було засновано незалежне телебачення Ай-Ті-Ві. У 1972 р. воно було перейменовано в Управління незалежного телерадіомовлення у зв'язку з введенням комерційного радіо.

Голову офісу та 11 керівників призначають наказом міністра внутрішніх справ. До початку 90-х рр. у Великобританії було 16 комерційних мовних компаній, які транслювали два загальнонаціональних канали (наприклад, Бі-Бі-Сі) [3, 168; 4].

Розважальні програми набули розвитку на британському телебаченні у середині 90-х рр. Саме тоді телеглядачі відкрили для себе такі різновиди суто розважальних програм, як реаліті-шоу, розважальні шоу-видовища, музичні програми, кулінарні шоу, ігрові шоу тощо [5].

Реаліті-шоу – частина реального телебачення. На одній сходинці з ним стоять ігри у реаль-

ному часі (reality show games) та прихована камера (hidden camera). На момент виникнення реаліті-шоу це стало найобговорюванішою подією в культурній сфері. Новизна запропонованої розваги, щоденні трансляції передач по телевізору, хвиля публікацій у пресі, тематичні дискусії знаменитостей та політиків стимулювали інтерес глядачів до подібних програм. Це у свою чергу позначилося на їх рейтингах.

1994 р. британцем Чарлі Парсонсом було вигадано формат реаліті-шоу – ігри. Шоу створювалося для телеканалу «Planet 24» і дуже сподобалося телеканалу ВВС, але за збігом обставин уперше формат був реалізований у Швеції, а найбільшій популярності набув в Америці під назвою «Survivor». Незмінним ведучим американського шоу є колишній репортер Джефф Пробст, а продюсером – Марк Бйорнетт. Суть реаліті полягає в тому, що компанію незнайомих (від 16 до 20 осіб) розміщують у віддаленому незаселеному пункті (частіше за все – на тропічних безлюдних островах), де вони повинні самотужки добувати собі харчі, воду, вогонь та будувати укриття від природних стихій. Крім того, учасники борються не лише з природою, а й один проти одного. Найслабший гравець за певний проміжок часу (наприклад, тиждень) вибуває з шоу після голосування учасників. Останній учасник, що залишається в шоу, стає переможцем та отримує грошовий приз. Американська версія реаліті-шоу за рейтинговими показниками та кількістю переглядів показала себе найуспішнішою. Шоу пережило 25 сезонів. Від 2000-го по 2006 р. всі програми потрапили до десятки найпопулярніших шоу країни [6].

До речі, найперший сезон «Survivor» виявився трагічним для одного з учасників. Гравець на ім'я Сініса Савія, вибувши зі своєї команди та повернувшись додому, наклав на себе руки, навіть не дочекавшись виходу першої серії шоу в ефір. Саме з того часу обов'язковою для всіх реаліті шоу стала присутність серед знімальної групи психолога.

Найпопулярніше у світі й до сьогодні талант-шоу «Idol» теж з'явилося у Великобританії. Цей телевізійний музичний проект за підтримки молодих виконавців має версії у 42-х країнах світу. Найпопулярнішою грою проекту стала американська версія – «American Idol» («Американський Ідол»). Прем'єра відбулася 6 жовтня 2001 р. на каналі ITV. Відомий музичний продюсер Саймон Фуллер (званий як продюсер дівочого ансамблю дев'яностих «Спайс Гьорлз») під впливом шоу «Popstars» (одне з перших талант-шоу, виробництво Австралії) створив серію музичних телевізійних шоу-талантів, об'єднаних під назвою «Idol». За його

міжнародну дистрибуцію взялася компанія Fremantle Media і дуже швидко «Idol» облетів увесь світ. У Росії формат існував під назвою «Народний артист» і протримався три сезони.

Наступний етап у розвитку талант-шоу – «Ікс-фактор». Засновник формату – ще один гуру інтертейменту Саймон Коуелл модифікував формат – розширив вікові рамки та запропонував нові номінації: «чоловіки», «жінки», «старші за 25», «16–24» тощо. До речі, в різних країнах – різні номінації. Також у шоу з'явилася нова опція – судді отримали обов'язки та повноваження – тепер на глядацький суд було виставлено не лише творчість конкурсантів, а й намагання суддів проекту спрямовувати цю творчість у потрібне русло. Такий оновлений формат усі визнали успішним. За його дистрибуцію знову взялася компанія Fremantle. Однак адаптований «Ікс-фактор» (станом на 2009 р.) був лише у 19 країнах. В Україні формат виходить на телеканалі «СТБ» під тією самою назвою – «Ікс-фактор».

Варто згадати й інше талант-шоу, що його нині можна побачити на українському телебаченні – «Є талант» (українська версія має назву «Україна має талант», телеканал СТБ). Цей формат шоу народився у Великобританії під назвою «Got talent», але його перша версія була вироблена у США і мала назву «America's got talent», після чого формат був адаптований у 34 країнах світу [7; 8]. Це шоу талантів, у якому беруть участь співаки, танцюристи, артисти, фокусники, комедіанти й інші обдаровані люди різного віку, змагаються за право отримати головний приз – 1 мільйон доларів (в українській версії – мільйон гривень). Прем'єра проекту відбулася у червні 2006 р. На початок шоу рейтинги програми були дуже високі – з 9 млн до 16 млн глядачів. Шоу також мало високе місце в демографіку (18–49).

Це шоу заснував Саймон Коуелл та спершу, 2005 р., він мав запуснути його у Великобританії під назвою «Paul O'Grady's Got Talent» («У Пола О'Грейді є таланти»), але було відкладено через сварку Пола з телекомпанією ITV. Таким чином, американська версія стала першою. Розглянемо детальніше структуру шоу. Загальний процес вибору гри починається з окремих нетелевізійних прослуховувань продюсерів у різних містах країни. Цей раунд відбувається за декілька місяців до другого етапу – повторного прослуховування продюсерів. Виступи, прослухані продюсерами, демонструються суддям та живій аудиторії. Після прослуховування продюсерів відбувається наступний етап – виступи перед трьома суддями-знаменитостями. Суддя має право зупинити виступ, натиснувши червону кнопку, яка заго-

рається червоною позначкою «X» над сценою. Якщо натиснуто всі три «X» – виступ припиняється і учасник вибуває з шоу. З третього сезону аудиторія бере участь і в процесі оцінювання – її реакція на виступ може вплинути на рішення суддів. Якщо виступ отримує два чи більше голосів «за» – учасник переходить у наступний раунд. Під час живих виступів відбір буде починатися з Топ 20, а за 48 боротимуться голоси телеглядачів та суддів. Як правило, все відбувається на першому етапі, який складається із серії чвертьфіналів. Потім починається півфінал та ще більше раундів (Топ-8 чи Топ-10, залежно від сезону) через серію щотижневих шоу, у кожному з яких щоразу зменшується кількість виступів, заснованих на громадянському голосуванні. У більшості сезонів журі не голосувало у напівфіналах. Усі ці тури завершуються у прямому ефірі фіналу, де за кількістю голосів обирається переможець та отримує головний приз – 1 млн дол. США.

Окремий період розважальних програм Великобританії мають кулінарні шоу. Вони набули популярності у 2000-х рр., але й досі не перестають збирати біля екранів телевізорів значну кількість глядачів. Саме Великобританія виявилася батьківщиною програм про готування їжі і саме британські ведучі-кухари сьогодні є всесвітньовідомими. Наприклад, кулінарне шоу Джеймі Олівера. Джеймс Тревор Олівер – британський кухар, ведучий, автор телепрограм та книг на тему кулінарії, громадський діяч. Його програми транслюються у понад сорока країнах світу. Він має прізвище «Голий кухар», яке походить від назви його першої телевізійної програми, що її показували у Великобританії з кінця 1999 р. Прізвище не має нічого спільного з оголенням, – обираючи назву, продюсер проекту Патрісія Левелін мала на увазі «кухар без таємниць», бо у програмі йшлося про нескладні та доступні рецепти смачної їжі. Потім Олівер представив нові програми «PUKKA Tukka» (2000), «Oliver's Twist» (2002), «Jamie's Kitchen» (2002), «Jamie's School Dinners» (2005), «Jamie's Chef» (2007), «Jamie's Fowl Dinners» (2008), «Jamie's Ministry of Food» (2008), «Jamie's American Road Trip» (2009) тощо.

2009 р. відбулася прем'єра шоу «Jamie Oliver's Food Revolution» на телеканалі ABC у Сполучених Штатах Америки [9].

Ще один відомий британський кухар – Гордон Рамзі, відомий як перший шотландець (за походженням Гордон із Шотландії), що отримав три зірки Мішлен. Популярний ведучий британських телешоу «The F-Word», «Ramsay's Kitchen Nightmares», «Hell's Kitchen», а також їх американських двійників.

1998 р. вийшов теледебют Рамзі під назвою «Точка кипіння» – серія телеописів щодо ролі ресторану в його житті. Після певного успіху міні-телесеріалу вийшло його продовження – друга частина: «Після точки кипіння». Але справжній успіх і славу серед широкої аудиторії, не зацікавленої в кулінарії на професійному рівні, Гордон отримав після виходу двох телешоу – «Ramsay's Kitchen Nightmares» та «Hell's Kitchen», які, на відміну від «Точок кипіння», були саме шоу, а не документальними серіалами.

Телешоу «Ramsay's Kitchen Nightmares» стартувало 2004 р. на каналі «Channel-4» британського телебачення. З англійської назви можна перекласти як «Кухонні примари Рамзі». У кожній програмі Гордон відвідує ресторан, що перебуває на межі краху, та протягом тижня намагається виявити і вирішити його проблеми. Як правило, він діє один, за винятком допомоги дизайнерів з поліпшення дизайну ресторану. На сьогодні у Британії шоу витримало 5 сезонів.

2007 р. на каналі телекомпанії «Fox» почалися трансляції американської версії шоу Рамзі. Концепція залишилася подібною, лише ресторани стали американськими. Гордон відвідував їх через певний час після перевірки, аби впевнитися, що до його порад дослухалися та виправили ситуацію. На українському телебаченні нині можна побачити аналогову програму з Арамом Мнацакановим «На ножах» (телеканал «1+1»). Поки що це перший сезон програми.

«The F-Word» – відоме британське кулінарне телешоу з 2005 р. Так само, як інші телепроекти Рамзі, – шоу побудоване на зацікавленні їжею. Його основна ідея – довести глядачеві, що приготування смачної та здорової їжі зовсім не потребує багато часу і витрат. На сьогодні вийшли 5 сезонів шоу.

«Hell's Kitchen» (в українському варіанті – «Пекельна кухня», телеканал «1+1») відоме у всьому світі кулінарне реаліті-шоу, що вийшло у світ 2005 р. Незважаючи на кулінарну орієнтацію, шоу вирізняється високим «накалом» пристрастей та драматизацією сюжету. Лейтмотив шоу – змагання між учасниками за позицію шеф-кухаря відомого ресторану. Тепер вийшло 11 сезонів шоу. В Україні подібне шоу з'явилося 2012 р. і вийшло тільки два сезони програми.

Одним із перших розважальних шоу в Україні стала програма «Перший мільйон» на телеканалі «1+1». Формат шоу розробили Девід Бріггс, Стівен Найт і Майк Вайтгілл у вигляді низки рекламних ігор для ранкового шоу Кріса Террента на радіо «Capital FM» з робочою на-

звою «Грошові гори». Оригінальна телевізійна версія програми з назвою «Хто хоче стати мільйонером?» (англ. «Who Wants to Be a Millionaire?») з'явилась у Великій Британії 4 вересня 1998 р. Ведучим з початку існування вікторини був Кріс Террент.

Нідерландська компанія 2WAYTRAFFIC на телевізійній ярмарці MIPCOM-2008 у Каннах підписала контракт, згідно з яким права на виробництво телепроєкту «Хто хоче стати мільйонером?» передаються до країн СНД – Росії, Білорусі та Україні. «Перший мільйон», таку назву отримало шоу в Україні, трансливалося на «1+1» з 2000 по 2005 рр. Уперше українська версія гри вийшла на телеканалі «1+1» 10 листопада 2000 р., з ведучим Данилом Яневським. У 2003 р. гру вів Анатолій Борисюк, а в 2004–2005 рр. – Остап Ступка. За 5 років теле-трансляції гри до п'ятнадцятого запитання дійшли всього двоє учасників.

На початку гри з 10 учасників вибирають одного, а саме – того, хто найшвидше виконає нескладне інтелектуальне завдання. Саме він дістає змогу відповідати на основні 15 запитань і претендувати на грошовий приз за правильні відповіді. У ході гри кожен із десяти учасників має кілька шансів стати основним гравцем, оскільки відбірковий тур за певних умов можна провести повторно. Після цього розпочинається основний етап гри, в ході якого ведучий послідовно пропонує учасникові низку (максимум 15) запитань і по чотири варіанти відповіді на кожне з них. За кожну правильну відповідь учасник дістає певний грошовий приз. Рівень складності запитань поступово зростає, проте кожне наступне «коштує» більше, ніж попереднє, і ставиться воно тільки після того, як було почуто відповідь на попереднє. Поступово розмір приза наростає від ста гривень до одного мільйона [10].

Розважальні шоу у Великобританії не втрачають своєї актуальності й дотепер. Телевізійні продюсери постійно працюють над удосконаленням формату та вигадують нові зачіпки для гля-

дачів. Їх рейтинги високі. Розважальні шоу видозмінюються, запозичують щось нове в інших жанрах та дивують своїм різноманіттям. В Україні теж спостерігається зростання зацікавленості глядача розважальними форматами, хоч українські телеканали перенасичені різним розважальним контентом, вести мову про оригінальні формати ще доточно. Якщо у Великобританії жанри розважальних програм існують понад 30 років, українським шоу не більше 10, тож нашому телебаченню є чого вчитись у зарубіжних колег.

Отже, аналіз показує, що успішність розвитку розважальних програм Британського телебачення треба розглядати в національному контексті, зарубіжний досвід не можна механічно переносити в телепростір України.

1. Цвик В. Л. Введение в журналистику / В. Л. Цвик. – М. : Изд-во МНЭПУ, 1997.
2. Москаленко А. Теорія журналістики. – К. : Експрес-об'ява, 1998. – 334 с.
3. Кузнецов Г. В. Телевизионная журналистика / Г. В. Кузнецов, В. Л. Цвик, А. Я. Юровский. – М. : Изд-во Моск. ун-та «Высшая школа», 2002. – 237 с.
4. Кузнецов Г. В. ТВ-журналистика. Критерии профессионализма : пособ. для вузов. – М. : РИП-холдинг, 2003. – С. 1–131. – (Сер.: Практическая журналистика).
5. Юсипович А. В. Типи програм розважального телебачення України // Наукові записки Інституту журналістики [Електронний ресурс]. – URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2122>.
6. Реаліті-шоу. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – URL: [ru.wikipedia.org/wiki/Survivor_\(реалити-шоу\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Survivor_(реалити-шоу)).
7. Телевизионная журналистика : учебник. – 4-е изд. – М. : Изд-во МГУ ; Высшая школа, 2002.
8. Талант – на сцену. Телекритика [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.telekritika.ua/mrm/2010-01-28/50730>.
9. Олівер Д. Вокруг ТВ [Електронний ресурс] / Джеймі Олівер. – URL: http://www.vokrug.tv/person/show/Jamie_Oliver/.
10. Правила телевізійної гри «Перший мільйон» // Газета «Аргументы и факты в Украине». – 2000. – № 48.

Подано до редакції 17. 09. 2013 р.

Scherbina Yuliya. The genesis and history of development of entertainment programmes on the British television.

This article researches the formation of entertainment programmes on the British television, their genesis, development and influence on the modeling of entertainment content on the Ukrainian television.

Keywords: show, entertainment programmes, show-programmes in the Britain, the British television.

Щербина Ю. В. История возникновения и становления шоу-программ на Британском телевидении.

В статье исследуется становление шоу-программ на телевидении в Великобритании, их возникновение, развитие и воздействие на формирование шоу-контента на украинском телевидении.

Ключевые слова: шоу, развлекательные программы, шоу-программы Великобритании, телевидение Великобритании.